

УДК 37.013.42

ПАВЕЛКІВ Катерина Миколаївна –

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

Рівненського державного гуманітарного університету

<https://orcid.org/0000-0002-9112-2542>

e-mail: pavelkiv.k@gmail.com

ПЛОТАЖНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми дослідження. Вимоги освітньої та професійної мобільності фахівців сьогодні визначають соціальні запити щодо рівня іншомовної компетентності фахівців соціальної сфери, які визначаються потребами розвитку соціального партнерства з міжнародними організаціями, співпраці з представниками різних культур, постійного оновлення знань про результативний досвід соціальної діяльності інших країн, зростання рівня конкурентоспроможності та фаховості на ринку праці. Іншомовна компетентність як складова професійної компетентності майбутніх фахівців детермінує пошуки шляхів удосконалення процесу іншомовної підготовки в університетах, підвищує місце додаткової неформальної освіти у сфері іноземних мов, визначає пріоритети і напрями професійного становлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Іншомовна підготовка фахівців є актуальною проблемою сьогодення, з чим пов'язано зростання інтересу науковців до пошуку теоретичних засад і методичних інструментів її реалізації. Зокрема, у дисертаційних дослідженнях К. Балабухи [1], Я. Булахової [2], Н. Івасів [4], А. Палієнко [7] обґрунтовано авторське бачення сутності понять «іншомовна підготовка», «іншомовна компетентність», відповідно до яких розроблено структуру іншомовної компетентності фахівців певних професійних профілів і висвітлено методи і форми педагогічної діяльності.

У роботах Н. Глушаниці [3], Н. Сури [8] охарактеризовано теоретичні підходи до процесу іншомовної підготовки майбутніх фахівців. У дослідженнях Н. Колесниченко [5], О. Нікітенко [6], О. Федоренко [9], Н. Шеверун [10], Н. Шумейко [11] представлено зарубіжний досвід іншомовної підготовки фахівців в умовах університетів і представлено сучасні моделі іншомовної підготовки європейських закладів вищої освіти.

Водночас, означені дослідження

зосереджені на розкритті змісту іншомовної підготовки майбутніх фахівців конкретних профілів (туристичної, технічної, природничої сфер тощо), що відображається як на структурі іншомовної компетентності, так і на методах її формування. Іншомовна підготовка майбутніх фахівців соціальної сфери ще не була предметом окремого дослідження, що визначає потребу в характеристиці її специфіки та змісту.

З огляду на результати аналізу літератури, постає необхідність вивчення ролі іншомовної компетентності у професійній діяльності фахівців соціальної сфери.

Мета статті полягає у висвітленні результатів опитування соціальних педагогів і соціальних працівників щодо ролі іншомовної компетентності у їх професійній діяльності та потреби її формування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для проведення пілотажного дослідження щодо виявлення ролі іншомовної компетентності у соціальній сфері нами було проведено он-лайн опитування 119 фахівців. Охарактеризуємо результати пілотажного дослідження для формулювання висновків щодо стану іншомовної компетентності фахівців соціальної сфери і потреби оптимізації процесу іншомовної підготовки в умовах університету.

Перший блок запитань анкети стосувався вивчення потреби іншомовного спілкування у діловій діяльності соціального педагога/соціального працівника. Зміст запитань та розподіл відповідей респондентів представлено у табл. 1.

Одержані результати опитування свідчать про важливі тенденції сформованості іншомовної компетентності фахівців соціальної сфери. По-перше, відсутність іншомовної компетентності створює обмеження у професійному та кар'єрному розвитку респондентів. Зокрема, більша частина опитаних відмовиться від вигідної пропозиції у зв'язку з неволодінням іноземною мовою (63,03% респондентів). Лише незначна частина досліджуваних

готова працювати над підвищенням рівня іншомовної компетентності (26,05%), що свідчить про невпевненість у власних силах,

наявність значних психологічних бар'єрів і страхів щодо володіння мовою.

Таблиця 1.

Місце іншомовного спілкування у професійній діяльності фахівців соціальної сфери

№	Запитання та варіанти відповідей	Результати опитування	
		У абсолютних величинах	У відсотках
1	<i>Якщо на роботі вам запропонують кращу посаду, в обов'язки якої входить спілкування іноземною мовою, ви...</i>		
а	погоджуся, оскільки володію іноземною мовою	6	5,04
б	погоджуся, але доведеться попрацювати, щоб покращити рівень своєї іноземної мови	31	26,05
в	відмовлюся, оскільки не зможу спілкуватися іноземною мовою	75	63,03
г	власний варіант	7	5,88
2	<i>Чи використовуєте ви іноземну мову для організації соціального партнерства?</i>		
а	так, часто	2	1,68
б	так, час від часу	11	9,24
в	ні, ніколи	58	48,74
г	потреба існує, але вона реалізується за допомогою перекладачів	48	40,34
3	<i>Що ви найчастіше читаете іноземною мовою?</i>		
а	наукові статті	2	1,68
б	результати соціальних досліджень	5	4,20
в	фахову літературу із соціальних технологій	8	6,72
г	новинки на Інтернет-ресурсах	24	20,17
д	нічого	80	67,23

Значна частина опитаних (40,34%) визнає потребу володіння іноземною мовою для організації соціального партнерства з представниками міжнародних організацій, фондів та об'єднань, які працюють у соціальній сфері. Однак, 48,74% опитаних соціальних педагогів і соціальних працівників не використовують і не прагнуть до організації міжнародного співробітництва. Тобто недостатній рівень іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери не дозволяє їм проектувати й організувати результативне соціальне партнерство з представниками інших країн через наявність мовного бар'єру.

Переважає більшість опитаних (67,23%) взагалі не цікавиться новинками у сфері соціальних перетворень і професійної діяльності, якщо вони викладені іноземною мовою. Хоча 20,17% респондентів цікавляться новинками, представленими на

Інтернет-ресурсах. Як видно з даних табл. 1, відсоток фахівців, які прагнуть підвищувати свою компетентність через ознайомлення з науковою та фаховою літературою, є незначним і не перевищує поріг в 10%. Це дає нам змогу сформулювати висновок про потенційну загрозу щодо зниження якості соціальних послуг через відсутність професійного спілкування із зарубіжним досвідом у сфері соціальних технологій. На нашу думку, зростання рівня іншомовної компетентності фахівців соціальної сфери сприятиме їх фаховому зростанню та розвитку професійної компетентності загалом, оскільки розширить можливості для ділових комунікацій.

Наступний блок питань анкети стосувався рівня володіння респондентами основними видами мовленнєвої діяльності – читання, говоріння, аудіювання, письма (див. табл. 2).

Таблиця 2.

Аналіз складових іншомовної компетентності фахівців соціальної сфери

№	Запитання та варіанти відповідей	Результати опитування	
		У абсолютних величинах	У відсотках
1	<i>Чи доводиться вам розмовляти іноземною мовою у професійній діяльності?</i>		
а	так, часто	1	0,84
б	так, час від часу	4	3,36
в	ні, ніколи	73	61,35
г	потреба існує, але вона реалізується за допомогою перекладачів	41	34,45
2	<i>Чи доводиться вам читати іноземною мовою у професійній діяльності?</i>		
а	так, часто	2	1,68
б	так, час від часу	5	4,20
в	ні, ніколи	59	49,58
г	потреба існує, але вона реалізується за допомогою перекладачів	53	44,54
3	<i>Чи доводиться вам сприймати іноземну мову на слух в професійній діяльності?</i>		
а	так, часто	2	1,68
б	так, час від часу	6	5,04

в	ні, ніколи	47	39,50
г	потреба існує, але вона реалізується за допомогою перекладачів	64	53,78
4 Чи доводиться вам писати іноземною мовою у професійній діяльності?			
а	так, часто	3	2,52
б	так, час від часу	17	14,29
в	ні, ніколи	43	36,13
г	потреба існує, але вона реалізується за допомогою перекладачів	56	47,06

Як видно з результатів опитування, розподіл рівня володіння різними видами мовленнєвої діяльності має схожий характер за всіма шкалами. Так, значна частина опитаних (від 34,45% до 53,78%) володіє потребою іноземного спілкування, але реалізує її за допомогою перекладачів. Найвищі результати опитування одержані за шкалою писемного мовлення, яку часто застосовують 2,52% досліджуваних і ще 14,29% роблять це час від часу. Це стосується ведення ділової переписки. Натомість, найнижчі результати одержані саме з усної комунікації, з говоріння як складової іноземної компетентності – за цією шкалою 61,35% соціальних педагогів і соціальних працівників дали відповідь «ні, ніколи».

Таким чином, відсутність достатньої іноземної підготовки фахівців соціальної сфери зумовлює попередньо виявлені тенденції до нівелювання ролі іноземних комунікацій у професійних цілях. Це дає нам змогу визначити актуальність поглиблення іноземної підготовки майбутніх фахівців під час навчання в університеті.

Окремо важливим блоком анкети вважаємо актуалізацію мотивів вивчення іноземної мови з огляду на поточну ситуацію професійної діяльності фахівців та можливих особистих зусиль щодо формування власної іноземної компетентності. Результати опитування за цим блоком запитань відображено у табл. 3.

Таблиця 3.

Умотивованість фахівців соціальної сфери до підвищення рівня іноземної компетентності

№	Запитання та варіанти відповідей	Результати опитування	
		У абсолютних величинах	У відсотках
1 Якими були б ваші дії, якщо вам знову прийшлося б вчити іноземну мову в університеті?			
а	прикладав би максимальні зусилля для вивчення іноземної мови	36	30,25
б	я і так достатньо володію іноземною мовою	3	2,52
в	звернув би увагу на вивчення професійної лексики та граматики	23	19,33
г	звернув би увагу на письмове мовлення	11	9,24
д	звернув би увагу на усне мовлення	44	36,97
е	власний варіант	2	1,68
2 Чи використовуєте ви додаткові ресурси для підвищення або збереження рівня вашої іноземної компетентності?			
а	так, постійно вивчаю мову в додатковій системі освіти	3	2,52
б	так, постійно вивчаю мову через літературу та Інтернет-ресурси	16	13,45
в	так, час від часу думаю взятися за вивчення іноземної мови більш поглиблено	62	52,10
г	ні, у мене не має мотивації до вивчення іноземної мови	31	26,05
д	власний варіант	7	5,88

У результаті опитування виявлено цікаву закономірність, що значна частина респондентів (30,25%) прагнули б прикладати більших зусиль для вивчення іноземної мови; ще 36,97% опитаних звернули б увагу на розвиток усного мовлення як вихідного для побудови комунікацій у соціальній сфері. Лише 2,52% опитаних жодним чином би не намагалися змінити рівень володіння іноземною мовою. Водночас, ці дані демонструють уявлення соціальних педагогів щодо формування іноземної компетентності. Натомість, наразі переважна більшість (зокрема 52,10% досліджуваних) лише планують почати вивчати іноземну мову. Тобто, значна частина працюючих соціальних педагогів і соціальних

працівників не готові реально зараз докладати зусиль для вивчення мови та підвищення власної професійної компетентності. Це можна тлумачити як наявність усталених переконань, що сенситивним віком для вивчення мови є дитинство та молодість. Натомість, вивчення іноземної мови у процесі професійної діяльності вже викликає труднощі. Це підтверджується тим фактом, що лише 2,52% опитаних вивчають мову у додатковій системі освіти, ще 13,45% роблять це, використовуючи ресурси самопідготовки. Ми можемо припустити, що упровадження додаткової лінгвістичної освіти дорослих у соціальній сфері дозволить створити умови для формування іноземної компетентності

фахівців, що сприятиме їх професійній мобільності та фаховому зростанню.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Таким чином, нами реалізоване пілотажне дослідження ролі іншомовної компетентності у професійній діяльності фахівців соціальної сфери. Емпіричне дослідження є частиною вивчення проблеми теорії і практики іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери і дало змогу виділити основні тенденції. А саме, у результаті анкетування встановлено, що лише 26,05% досліджуваних готові працювати над підвищенням рівня іншомовної компетентності; це зумовлено невпевненістю у власних силах, наявністю значних психологічних бар'єрів і страхів щодо володіння мовою; неготовністю докласти зусиль. 40,34% опитаних визнають потребу володіння іноземною мовою для організації соціального партнерства та професійної діяльності. Значна частина працюючих соціальних педагогів і соціальних працівників не готові реально зараз докласти зусиль для вивчення мови та підвищення власної професійної компетентності. Це дозволяє нам визначити актуальність поглиблення іншомовної підготовки майбутніх фахівців під час навчання в університеті, оскільки низький рівень іншомовної компетентності потенційно може призводити до зниження якості соціальних послуг через відсутність професійного спілкування із зарубіжним досвідом у сфері соціальних технологій.

Перспективами подальших досліджень вважаємо емпіричне оцінювання рівня іншомовної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах університету, що дозволить виявити причини та чинники якості іншомовної підготовки.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Балабуха К. В. Підготовка майбутніх учителів іноземної мови до навчання старшокласників фразеології : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / К. В. Балабуха; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського. – О., 2007. – 21 с.
2. Булахова Я. В. Педагогічні умови навчання іноземних мов майбутніх інженерів-програмістів засобами мультимедійних програм : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Я. В. Булахова; Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2007. – 20 с.
3. Глушаниця Н. Ретроспективний аналіз дослідження проблеми формування іншомовної професійно-комунікативної компетенції вітчизняними та зарубіжними вченими / Н. Глушаниця // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2011. – № 3. – С. 194-202.

4. Івасів Н. С. Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Івасів Наталя Семенівна; Хмельниц. гуманітар.-пед. акад. – Хмельницький, 2018. – 20 с.

5. Колесниченко Н. Ю. Іншомовна педагогічна освіта Великої Британії: сучасний стан і перспективи модернізації / Н. Ю. Колесниченко // Наука і освіта. – 2013. – № 1/2. – С. 172-176.

6. Нітенко О. В. Іншомовна підготовка фахівців права в трицикловій системі вищої освіти: європейський досвід: автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Нітенко Ольга Валеріївна; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т вищ. освіти. — Київ, 2015. – 40 с.

7. Палієнко А. М. Формування іншомовної медіакомпетентності майбутніх журналістів у процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / А. М. Палієнко; Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2016. – 20 с.

8. Сура Н. А. Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців з інформаційно-комунікаційних технологій у технічних університетах: монографія / Н. А. Сура; НАПН України, Ін-т вищ. освіти, Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – К.; Луганськ, 2012. – 299 с.

9. Федоренко О. Становлення та розвиток іншомовної освіти в Угорській Республіці (на прикладах вищих навчальних закладів, що готують фахівців для сфери туризму) / О. Федоренко // Нова пед. думка. – 2010. – № 4. – С. 12-14.

10. Шеверун Н. В. Іншомовна підготовка студентів технічних університетів Польщі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Шеверун Надія Володимирівна; Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Умань, 2012. – 20 с.

11. Шумейко Н. В. Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців гуманітарного профілю в університетах Словаччини: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Шумейко Наталя Вікторівна; Рівнен. держ. гуманітар. ун-т. – Рівне, 2017. – 20 с.

REFERENCES

1. Balabukha, K. V. (2007). *Pidhotovka maibutnix uchyteliv inozemnoi movy do navchannia starshoklasnykiv frazeolohii*. [Preparation of future foreign language teachers for teaching seniors phraseology]. Odessa.
2. Bulakhova, Ya. V. (2007). *Pedahohichni umovy navchannia inozemnykh mov maibutnix inzheneriv-prohramistiv zasobamy multymediinykh prohram*. [Pedagogical conditions for the teaching of foreign languages of future programmers-engineers by means of multimedia programs]. Luhansk.
3. Hlushanytsia, N. (2011). *Retrospektyvnyi analiz doslidzhennia problemy formuvannia inshomovnoi profesiino-komunikatyvnoi kompetentsii vitchyznanyimi ta zarubizhnyimi vchenymy*. [Retrospective analysis of the problem of the formation of foreign language vocational and communicative competence by domestic and foreign scholars]. Kyiv.
4. Ivasiv, N. S. (2018). *Profesiina inshomovna pidhotovka maibutnix fakhivtsiv z turyzmознавства u*

vyshchyykh navchalnykh zakladakh. [Professional foreign language training for future specialists in tourism studies at higher educational institutions]. Khmelnitskyi.

5. Kolesnychenko, N. Yu. (2013). *Inshomovna pedahohichna osvita Velykoi Brytanii: suchasnyi stan i perspektyvy modernizatsii*. [Foreign Language Education in the UK: Current Status and Prospects for Modernization]. Kyiv.

6. Nitenko, O. V. (2015). *Inshomovna pidhotovka fakhivtsiv prava v trytsyklovii systemi vyshchoi osvity: yevropeyskyi dosvid*. [Foreign language training of law specialists in the tricycle of higher education: European experience]. Kyiv.

7. Paliienko, A. M. (2016). *Formuvannia inshomovnoi mediakompetentnosti maibutnikh zhurnalistiv u protsesi fakhovoi pidhotovky*. [Formation of foreign-language media competence of future journalists in the process of professional training]. Cherkasy.

8. Sura, N. A. (2012). *Profesiina inshomovna pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv z informatsiio-komunikatsiinykh tekhnolohii u tekhnichnykh universytetakh: monohrafiia*. [Professional foreign language training of future ICT specialists in technical universities]. Kyiv; Luhansk.

9. Fedorenko, O. (2010). *Stanovlennia ta rozvytok inshomovnoi osvity v Uhors'kii Respublitsi (na prykladakh vyshchyykh navchalnykh zakladiv, shcho hotuiut fakhivtsiv dlia sfery turyzmu)*. [Formation and development of foreign language education in the Republic of Hungary (on examples of higher education institutions trained for tourism)].

Kyiv.

10. Sheverun, N. V. (2012). *Inshomovna pidhotovka studentiv tekhnichnykh universytetiv Polshchi*. [Foreign language training for students of technical universities in Poland]. Uman.

11. Shumeiko, N. V. (2017). *Profesiina inshomovna pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv humanitarnoho profilu v universytetakh Slovachchyny*. [Professional foreign language training of future specialists in the humanities at the universities of Slovakia]. Rivne.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ПАВЕЛКІВ Катерина Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету.

Наукові інтереси: різновекторність іншомовної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в закладах вищої освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

PAVELKIV Kateryna Mykolaivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Docent, Docent of Foreign Languages Department of Rivne State University of Humanities.

Circle of scientific interests: multi-vector of foreign language training of future social sphere specialists at higher educational establishments.

Стаття надійшла до редакції 15.04.2019 р.

УДК 378.01

ПУГАЧ Сергій Сергійович –

кандидат юридичних наук,

доцент Вінницького навчально-наукового інституту економіки

Тернопільського національного економічного університету

<https://orcid.org/0000-0002-8757-6974>

e-mail: qwertsss262@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Значні соціально-економічні зміни, які відбуваються на сьогодні в Україні, посилення професійної та загальнокультурної складових освіти, процеси глобалізації та інтеграції з загальноєвропейською освітньою системою, визначають нові пріоритети у формуванні правової компетентності майбутніх фахівців економічного профілю у закладах вищої освіти. Проблема розвитку правової компетентності у майбутніх фахівців економічного профілю полягає у необхідності формування у них системного підходу до аналізу та прийняття обґрунтованих рішень у складних економічних і соціальних

ситуаціях, стратегічного мислення, виховання соціальної та професійної мобільності. Реалізація цього завдання можлива при реалізації комплексу обґрунтованих педагогічних умов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема професійної підготовки майбутніх фахівців ґрунтовно досліджена у роботах А. Алексюка, В. Беспалька, С. Гончаренка, Р. Гуревича, Н. Кузьміної, І. Лернера, А. Маркової, І. Підласого, В. Серікова, В. Сластьоніна, В. Якуніна та ін.). Пошук шляхів формування професійної компетентності майбутніх фахівців здійснювали Т. Браже, В. Горчакова, Н. Матяш, А. Міщенко, А. Маркова, В. Сластьонін,